

Bogucka, Maria

„Stanisława księcia Poniatowskiego
Diariusz podróży w roku 1784 w kraje
niemieckie przedsięwziętej”, wyd. Jacek
Wijaczka, Kielce 2002 : [recenzja]

Przegląd Historyczny 93/3, 374-375

2002

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

III Janowieckie Spotkania Historyczne. „Mecenat kulturalny Firlejów”. „Firlejowie w tradycji lokalnej lubelszczyzny”, materiały sesji naukowej 2 czerwca 2001, „Towarzystwo Przyjaciół Janowca”, Janowiec nad Wisłą 2001, s. 196.

Z inicjatywy działającego już od wielu lat i bardzo aktywnego Towarzystwa Przyjaciół Janowca, przy współudziale Urzędu Gminy w Janowcu oraz Muzeum Nadwiślańskiego w Kazimierzu Dolnym i Muzeum–Zamku w Janowcu, 2 czerwca 2001 odbyły się III Janowieckie Spotkania Historyczne. Materiały z tej sesji naukowej zostały opublikowane w osobnym tomiku dzięki wsparciu finansowemu województwa lubelskiego. Podobnie jak dwa poprzednie, odbyte w 1999 i 2000 r., spotkania te były całkowicie poświęcone historii rodziny Firlejów, w sposób szczególnie związanej z przeszłością Janowca i Lubelszczyzny. Tym razem zajęto się przede wszystkim mecenatem kulturalnym tej magnackiej rodziny. Organizatorzy zapewnili sobie współpracę znanych historyków z kilku wyższych uczelni i instytutów naukowych z Warszawy i Lublina, dzięki czemu sesja była interesująca i stała na wysokim poziomie, uniknięto również tak częstych w przypadku lokalnych inicjatyw amatorszczyzny i dyletanctwa.

Najobszerniejszy i najbardziej interesujący jest tekst Jerzego D e n e k i o mecenacie literackim Firlejów w XVI i XVII w. (jest to skrót rozprawy doktorskiej przygotowanej na Uniwersytecie Marii Curie–Skołodowskiej w Lublinie). Również bardzo interesujący jest referat Mariana C h a c h a o propagowaniu w Europie w XVI i XVII w. wiedzy o rodzinie Firlejów oraz jego prawdziwej i legendarnej przeszłości. Ciekawe, czy inne magnackie rodziny w podobny sposób dbały o międzynarodową sławę? Teresa Z a r ę b s k a przedstawiła działalność urbanistyczną Firlejów w XVI w., podkreślając ich zasługi we wprowadzaniu do Rzeczypospolitej założeń urbanistyki renesansowej i postulując dokładne jej zbadanie. Jerzy K o w a l c z y k podsumował stan wiedzy o pracach wykonanych dla Firlejów w Janowcu przez najwybitniejszego architekta i rzeźbiarza czynnego w Polsce w drugiej połowie XVI w., Santi Gucciego, dorzucając własne ustalenia i przemyślenia na ten temat. Ogólne uwagi na temat mecenatu w Polsce w XVI w. i udziału w nim Firlejów przedstawił Witold K ł a c z e w s k i, zaś Irena R o l s k a omówiła mecenat prymasa Henryka F i r l e j a. Uzupełnia tom opracowana przez Pawła J u s s i a k a informacja o dotyczącej Firlejów zawartości akt z dawnej Biblioteki Ordynacji Zamojskiej oraz komunikat Marii K o z i o ł i Ewy S ę d z i m i e r z o tradycjach firlejowskich w Lubartowie, zawierający m.in. interesującą wiadomość o realizowaniu w tamtejszych szkołach autorskich programów nauczania historii obejmujących historię lokalną.

W sumie dzięki Towarzystwu Przyjaciół Janowca oraz jego niestrudżonym działaczom, Leszkowi Kwaszkowi i Andrzejowi Szymankowi, wspieranym radami Ryszarda Szczygła, otrzymaliśmy kolejny tom zawierający teksty nie tylko interesujące i dobrze służące popularyzacji wiedzy historycznej, ale mające też duży walor naukowy. Ten krzepiący przykład pokazuje, że w czasach przynębiającego upadku polskiej nauki, zwłaszcza humanistyki, można uczynić dla tej nauki coś pożytecznego, nawet na poziomie lokalnym, dzięki wytrwałości regionalnych działaczy i życzliwości miejscowych władz.

A. W.

Stanisława księcia Poniatowskiego Diariusz podróży w roku 1784 w kraje niemieckie przedsięwziętej, wyd. Jacek W i j a c z k a, Wydawnictwo Akademii Świętokrzyskiej w Kielcach, Kielce 2002, s. 271.

Autorem diariusza jest Stanisław P o n i a t o w s k i (1754–1839), ulubiony bratanek ostatniego króla Polski, Stanisława Augusta Poniatowskiego, który widział w nim swego następcę. Starannie wykształcony, o rozległych zainteresowaniach i dużej wiedzy, był jednak niezbyt zręczny jako polityk sejmowy. W 1784 r. został

wysłany przez króla do Niemiec, z misją głównie gospodarczą. Chodziło o poprawienie polsko–niemieckich stosunków ekonomicznych, interwencję w sprawie kontaktów handlowo–celnych, przeprowadzenie rozmów z kupcami i bankierami niemieckimi, a także o znalezienie sposobów na wykorzystanie wielkiej inwestycji budowlanej Antoniego Tyzenhausa, który zbudował właśnie koło Grodna miasteczko i hale dla produkcji manufakturowej. W diariuszu Poniatowski opisuje bardzo dokładnie zwiedzane miasta i wsie niemieckie, kopalnie, huty, gospodarstwa rolne, notuje dane dotyczące historii, zabytków, stosunków demograficznych, sytuacji rolnictwa, hodowli, produkcji i technik wytwarzania, handlu. W tym celu przeprowadził liczne rozmowy z ludźmi różnego stanu, nawet z chłopami. Mniej natomiast interesowały go uroki natury. Piękno krajobrazu jest w diariuszu utożsamiane z terenem ludnym i dobrze zorganizowanym.

M. B.

Josepho Macůrek viginti lustra complenti oblatum. Josef Macůrek a jeho přínos k dějepisectví o střední a východní Evropě. Josef Macůrek and his contribution to historiography on Central and East Europe, editor: Vladimír G o n ě c, Masarykova univerzita v Brně, Europae centralis atque orientalis studia historica. Seria nova, Brno 2001, s. 78.

Niewielki rozmiarami, lecz bogaty w treść zbiór artykułów poświęconych naukowemu dorobkowi Josefa Macůrka, znakomitego uczonego, profesora Uniwersytetu Masaryka w Brnie, doktora honoris causa Uniwersytetu Wrocławskiego, ukazał się w setną rocznicę jego urodzin. Zawiera krótki wstęp (Vladimír G o n ě c) oraz 11 artykułów: „Doktorat honorowy dla Josefa Macůrka” (Vladimír G o n ě c, Grażyna P a n í k o), „Osobowość Josefa Macůrka” (działalność dydaktyczna na Uniwersytecie Masaryka) (Ctibor N e ě a s), „Jaroslav Bidlo a Josef Macůrek” (Václav V e b e r), „Polonistyka w Macůrkowych pracach historycznych” (Vladislav Š t ’ a s t n ý), „Josef Macůrek a Śląsk” (Blanka P i t r o n o v á), „Josef Macůrek a Slovensko” (Ludovít H a r a k s i m), „Josef Macůrek hungarysta” (Marta R o m p o r t l o v á), „Macůrkowa koncepcja dziejów Ukrainy” (G o n ě c), „Erudycja w zakresie nauk pomocniczych historii a studia dziejów słowiańskich” (Zdeněk Š i m e ě k), „Prace Josefa Macůrka dotyczące dziejów historiografii wschodnioeuropejskiej” (Radomír V l ě k), „Spojrzenie Josefa Macůrka na starsze dzieje Rosji” (Pavel B o ě e k).

Autorzy artykułów streszczają najważniejsze oryginalne poglądy Macůrka w kwestiach dotyczących dziedzin, którymi się zajmował oraz wspominają podejmowane przez niego dyskusje z innymi uczonymi, a także przedstawiają jego wpływ na uczniów oraz na czeską i słowacką historiografię. Dość dużo miejsca zajmują również problemy związane z jego zainteresowaniami historią Polski, w tym zwłaszcza stosunkami polsko–czeskiimi (w roku akademickim 1926/1927 przebywał we Lwowie i Warszawie, uważał się za ucznia Marcelego Handesmana i utrzymywał kontakty z wieloma historykami polskimi). W wielu miejscach autorzy przedstawiają trudne warunki, w jakich znajdowały się nauki historyczne w Czechosłowacji w latach 1948–1989 i konsekwencje tego dla działalności dydaktycznej oraz naukowej Macůrka. W przypisach znajdujemy bogatą bibliografię, pomocą jest indeks nazwisk.

J. T.

(Zapiski sporządzili: M. B. — Maria Bogucka, J. T. — Jerzy Tomaszewski, A. W. — Andrzej Wyrobisz)